

Sveriges folkskolläraryrke - dess
organisation och utveckling.

Sveriges folkskolläraryrke är nästan årsbarn med nu gällande undervisningsplan för rikets folkskolor. Förbundets utveckling har löpt jämsides med den omvälvning på undervisningens område som utmärkt de senaste trettio åren. Det förtjänar att framhållas - ty det råkar lätt i glömska - att det var den svenska folkskolans lärargrupper, som först i vårt land prövade de nya pedagogiska metoderna; prövade, reformerade, experimenterade - och ratade det som var odugligt och värdelöst. Resultatet är otvetydigt: nya undervisningsmetoder har avsevärt förbättrat den svenska folkundervisningen. Men lärarna är de första att erkänna att den svenska folkskolans bildningsresultat är otillfredsställande. Vi har fortfarande svaga skolorformer och många lärare arbetar under svåra förhållanden. I dagens läge orsakar bristen på skolbyggnader och lärare på många håll stora svårigheter.

När folkskolläraryrket kom till, skedde det inte främst med tanke på att bilda ett nytt forum för pedagogiskt reformarbete. Avsikten var medvetet en annan: att söka få en tillfredsställande lösning på lärarnas lönefråga, som länge varit ett försummat kapitel. Lönefrågan blev kamptecknet och "lönepolitikens kvarsittare" det slagord kring vilka man samlades. Även inom lärarnas egna led tyckte man på sina håll att förbundet gick för radikalt till väga. I själva verket var det ett rättvisekrav man stred för, det är numera allmänt erkänt.

Sveriges folkskolläraryrkes utveckling hittills är imponerande. Redan vid förbundets tillblivelse år 1920 blev 1.000 folkskollärare medlemmar, och detta antal tredubblades under det första verksamhetsåret. Åren 1930, 1935, 1940, 1945 och 1948 var medlemssiffran respektive 5.600, 6.400, 8.100, 8.900 och 9.900. Sveriges folkskolläraryrke har blivit den organisation till vilken i det närmaste hela den svenska manliga folkskollärarkåren är ansluten. Endast ett fåtal tjänste-

mannorganisationer i vårt land torde kunna uppvisa en så hög procentuell medlemsanslutning.

Förbundets framgång beror på att de manliga folkskollärarna kommit till insikt om nödvändigheten av samlat uppträdande och att de till sitt förfogande skapat en tidsenlig organisation, som kunnat tillvarata gruppens intressen.

Förbundets högsta myndighet är kongressen. Denna består av 70 ombud, valda av förbundets 55 kretsar, vilka därigenom ytterst kommer att bestämma förbundets skol- och kårpolitik. Vetskapen om kretsarnas inflytande i kårpolitiken har bland medlemmarna bidragit till att öka intresset för kårfrågor. Kretsarna och även enskilda medlemmar har rätt att väcka motioner till kongressen. De av kongressen fattade besluten verkställs av förbundsstyrelsen, vilken väljs av kongressen och är ansvarig inför denna.

För att kunna genomföra förbundets program - att bevaka de manliga folkskollärarnas ekonomiska och rättsliga intressen, att förbättra deras fortbildningsmöjligheter, att arbeta för rättvisa befordringsgrunder samt att höja folkskolan i pedagogiskt, organisatoriskt och socialt avseende - har kongressen upprättat flera arbetsorgan.

Redan vid förbundets första kongress fattades beslut om utgivandet av förbundets egen tidning, Folkskollärarnas tidning. De som framlade förslaget var klarsynta män, ty ett fackorgan som orienterar medlemmarna i aktuella kår- och skolfrågor och som utåt kan hävda organisationens krav, är en av förutsättningarna för en effektiv organisation.

Kännedomen om pressens opinionsbildande inflytande var också anledningen till att förbundet år 1925 inrättade pressombudsmannainstitutionen. Denna fick till uppgift att i dagspressen bemöta angrepp mot folkskolan eller dess lärare och korrigera oriktiga uppgifter om lärarnas löner o.s. Pressombudsmannainstitutionens åliggande överflyttades år 1935 på ombudsmannainstitutionen. Denna befattning tillkom för att intensifiera arbetet i lönefrågan. Detta arbete kröntes 1937 med framgång, då folkskollärarna efter riksdagsbeslut inplacerades i det stat-

liga lönesystemet. Därmed fick denna fråga, som under decennier dominerat den kårpolitiska diskussionen, sin principiella lösning. Ombudsmannen åligger också att handha den centrala ledningen av propagandan, att biträda vid förhandlingar med kommunala myndigheter och medverka med föredrag i aktuella kårfrågor vid kretsmöten. År 1938 anställdes en andre ombudsman, sedan institutionens arbetsuppgifter blivit alltför omfattande för att kunna skötas av en person.

Förbundets första arbetsorgan var sekretariatet, en för varje riksorganisation nödvändig central, där alla ärenden samlas. Under förbundets tidigare år fick sekreteraren handlägga mycket skiftande ärenden. Även om det fortfarande kommer mycket olikartade frågor på sekreterarens bord, så är, sedan det inom förbundet skapats andra arbetsorgan, sekretariatets väsentliga uppgifter att göra upp förslag till beslutade skrivelser, företa utredningar, utarbeta yttranden över förslag, som statlig eller kommunal myndighet remitterat till förbundet. Vid fullgörande av sådana uppdrag samarbetar sekretariatet i stor utsträckning med ombudsmannainstitutionen. Vidare åligger det sekretariatet att organisera kurser för medlemmarna, förbereda kongresser, styrelse- och arbetsutskottssammanträden samt sköta ärenden av expeditionell art.

År 1922 upprättades förbundets rättshjälpsbyrå för att tillvarata förbundsmedlemmarnas lagliga rättigheter i tjänsten. En väsentlig uppgift för en fackorganisation är att bevaka den enskildes intressen vid konflikter av olika slag. Att kunna få hjälp i sådana situationer skänker trygghet åt medlemmarna och bidrar utåt till att ge respekt åt organisationen. Under sin verksamhet har byrån årligen handlagt ända upp till ett tusental rättsfall. Genom beslut av årets kongress kommer rättshjälpsbyrån att fr.o.m. 1950 samordnas med ombudsmannainstitutionen.

År 1941 tillerkändes förbundet förhandlingsrätt, genom vilken organisationen på förhandlingsväg med myndigheter har möjlighet att tillvarata medlems rättsliga och ekonomiska intressen. Förhandlingsrätten kan endast utövas av riksorganisation, och för att kunna använda sej av denna rätt måste alltså en folkskollärare vara organiserad.

År 1938 startade förbundets egen sjukkasse. Dess betydelse för förbundets medlemmar framstår tydligt av uppgiften att förra året utdelades omkring 60.000 kr. i sjukhjälp till medlemmar.

Utom dessa ständiga arbetsorgan har förbundet tillsatt kommittéer för behandling av någon viss fråga. I dessa kommittéer har insatts de förbundsmedlemmar som har den största sakkunskapen på ifrågavarande område.

De omnämnda organisationsformerna har emellertid endast varit de yttre förutsättningarna för förbundets mångskiftande verksamhet. Utan det goda kamratskapet och det aldrig slappnande intresset såväl i ledningen som ute i kretsarna för att förverkliga förbundets program hade ingen framgång vunnits. Kretsmötena ger lärarna möjlighet att komma tillsammans. Tyvärr kan inte kretsmöten anordnas så ofta som det är önskligt. Kretsarna med undantag av några stads-kretsar omfattar ganska vidsträckta områden, vilket medför dryga resekostnader för de enskilda medlemmarna.

För att göra det möjligt att oftare träffas och diskutera och rådslå om aktuella kärfrågor, pedagogiska spørsmål och lokala skolärenden biföll kongressen år 1928 en motion att det inom kretsarna fick bildas lärarklubbar. De flesta klubbarna har mellan 10 och 20 medlemmar, och en del av dem har ända upp till tio klubbsammanträden varje år.

Även om Sveriges folkskolläraryförbund som nämnts i första hand är en facklig organisation med uppgift att bevaka de manliga lärarnas rättsliga och ekonomiska intressen har förbundet ständigt arbetat för folkskolans förbättrande i olika hänseenden. Förbundet har därför inte bara ett löneprogram utan också ett skolprogram. Och mellan intresset för skolfrågor och intresset för lönefrågor råder inget motsatsförhållande. Visserligen måste förbundet under de första åren skjuta lönefrågan i förgrunden, men undan för undan har allt större utrymme beretts skolorganisatoriska, allmänpedagogiska och metodiska spørsmål. Samtidigt har allmänna kulturfrågor utanför folkskolans ramar liksom de till skolans område gränsande ungdomsvårdsproblemen ägnats allt större intresse. När det gäller skolväsendets allmänna organisation och folkskolans ställning i samhället har folkskolläraryförbundet hävdats en egen, fast och

klar linje, baserad på den mångsidiga erfarenhet som det pedagogiska arbetet inom organisationen samlat. Förbundets uppfattning i dessa frågor har kommit till uttryck bl.a. i den mängd framställningar och yttranden som förbundet under årens lopp avgett till vederbörande myndigheter, senast i remissyttrandet över 1946 års skolkommissions betänkande med förslag till riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling.